

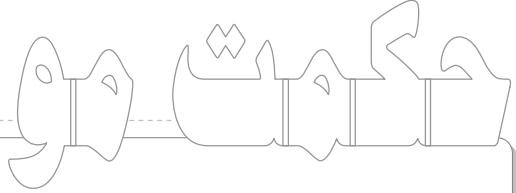

شما خود مشاهده کرده‌اید ، کسانی که ریش خود را نمی‌تراشند ، و ضمناً
مراعات نظافت و پاکیزگی موی سر و صورت را می‌نمایند ، اغلب دارای
چهره برآق و صورت روشنی هستند که صد یک این طراوت و روشنی در
چهره اشخاصی که صورت خودشان را می‌تراشند ، دیده نمی‌شود ، بلکه
بالعکس آن را خواهید دید .

یعنی کسانی که در ابتدای جوانی دارای چهره بشاش و روشن و پر خونی
هستند ، پس از چند سال که به عادت تراش صورت ادامه می‌دهند ، کم کم
تغییر رنگ داده و همان قیافه روشن و پر رنگ آن‌ها مبدل به قیافه تاریک
و گرفته شده است .

آیا می‌دانید علت چیست ؟ !

علت آن است که پوست صورت لطیف و نازک ، اما تیغ‌های تراش برنده و
تیز در هر دفعه تأثیری به روی پوست صورت نموده و در زمان کوتاهی
چهره را سیاه و خراب می‌نماید ، به علاوه تیغ‌های صورت تراشی عموماً

مسمو میتی به همراه دارد که در اثر رسیدن به پوست لطیف چهره و اعاده آن، تأثیر سمی خود را به پوست صورت بخشیده و در نتیجه با اندک مدتی رنگ را گرفته و سیاه خواهد نمود.^۱

موی صورت نشانه مردی

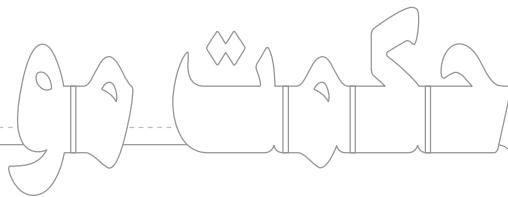
به طوری که در رشته فیزیولوژی علم پزشکی ثابت شده است بیضه مرد علاوه بر موادی که به اسم ترشح منی به خارج می‌ریزد، دارای ترشح درونی است که داخل خون شده و علائم بلوغ و نشانه‌های مردی را که یکی از آن‌ها روییدن موی صورت باشد، ظاهر می‌سازد، چنان‌چه خواجه‌ها که قادر بیضه هستند، از داشتن موی صورت و چهره زیبا بی‌بهره‌اند، بنابراین موی صورت یکی از نشانه‌های مردی است و مردان بزرگ و نوابغ عالم سعی داشتند علاوه بر کسب صدھا خصائص انسانیت این نشانه را نیز در خود حفظ نمایند.^۲

پل کرنیش

حالی از لطف نیست که بدانید پل کرنیش مدیر کل کارخانه‌های تیغ ژیلت، شخصی که کارخانه‌اش روزی ۵۰۰۰۰۰ تیغ خودتراش به دنیا می‌دهد،

^۱. راهنمای اصلاح یا درسی از بهداشت ص ۶.

^۲. ارمغان خرد ص ۱۶۸.

خود دارای ریش بلندی است و حاضر نیست که ریشش را با تیغهایی که در کارخانه خودش تولید می‌شود، بترشد.^۳

غیبت ریش تراش

اگر کسی عیبیش علنی و ظاهر باشد مثلاً:

- در انتظار مردم شراب می‌خورد.
- و یا مست در خیابان‌ها عبور می‌نماید.
- و یا ریش خود را می‌تراشد.

غیبت این شخص نسبت به همین معصیت جایز است.^۴

س . غیبت او (ریش تراش) جایز است؟

ج . غیبت کردن او در خصوص عمل حرامی که علناً انجام می‌دهد جایز است.^۵

دعای ماه رجب

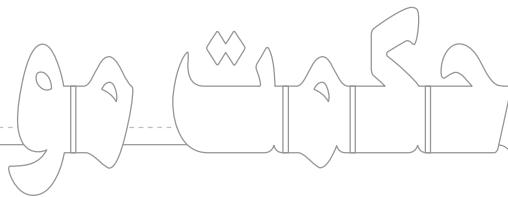
سید بن طاووس رحمه‌للہ روایت کرده از محمد بن ذکوان ... گفت:

عرض کردم به حضرت صادق علیه‌السلام، فدائی تو شوم این ماه رجب است

^۳. ریش دکور انسانی ص ۱۲۸.

^۴. محرم و نامحرم ص ۱۳۱.

^۵. آیت الله سید محمد شاهروdi، استفتائات ص ۴۲۴ س ۱۶۷۲.

تعلیم بنما مرا دعا بی در آن که حق تعالی مرا به آن نفع بخشد .

حضرت فرمود : بنویس بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بگو در هر روز از رجب در صبح و شام در عقب نمازهای روز و شب یا مَنْ أَرْجُوهُ لِكُلٌّ خَيْرٌ ...
راوی گفت : پس گرفت حضرت محسن شریف خود را در پنجه چپ خود و خواند این دعا را به حال التجا و تضرع به حرکت دادن انگشت سبابه دست راست پس گفت : بعد از این ، یا ذالجلال و الاکرام ... حَرَمْ شَيْبِتِی عَلَى النَّارِ^۶ .

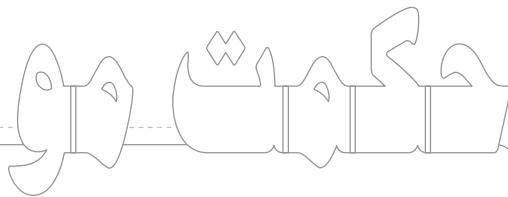
مرحوم شیخ عباس قمی حَفَظَ اللَّهُ عَنْهُ می فرماید :

من نمی دانم شخصی که ریش خود را تراشیده در دعای رجب ، یا مَنْ أَرْجُوهُ لِكُلٌّ خَيْرٌ ، عوض ریش خود که در مشت خود می گیرد و به جای حَرَمْ شَيْبِتِی عَلَى النَّارِ^۷ چه خواهد گفت ، و چگونه خود را محروم می کند از توجه حق تعالی بر او و ترحم بر او .

یا نشنیده ای که کسی که می خواهد حق تعالی بر او ترحم فرماید ، و او را از آتش جهنم آزاد نماید ، بعد از نمازها بگیرد ریش خود را به دست راست و

^۶. کلیات مفاتیح الجنان در اعمال ماه رجب ، هشتم .

^۷. خدا یا آتش را بر ریش من حرام نما .

کف دست چپ را به آسمان بگشاید و بگوید هفت مرتبه :

يا رَبَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَعَجْلً فَرَجَ آلِ مُحَمَّدٍ.

پس سه دفعه بگوید با همان حال :

يا ذَالْجَلَالِ وَالْأَكْرَامِ صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَارْحَمْنِي وَاجْرِنِي مِنَ النَّارِ.^۸

ریش تراشی مانع قبولی اعمال

س . گفته شده ریش تراشیدن مانع قبولی نماز می شود ، آیا این گفتار

صحیح است ؟

ج . إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ . . .^۹

و این آیه اختصاص به ریش تراشی ندارد که بنابر احتیاط واجب ممنوع

است^{۱۰}^{۱۱}

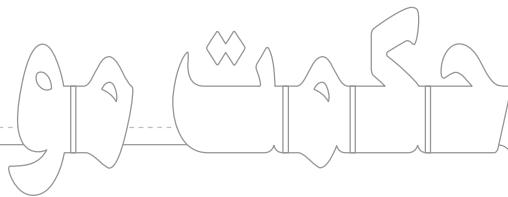
^۸ . منتهی‌الإ‌مال ج ۲ باب ۶ در تاریخ سیدالساجدین علیہ السلام فصل ۵ مطلب ۴ ص ۷۷ جوان شدن حبابه والبیه .

^۹ . فقط و فقط خداوند متعال از پرهیزگاران می‌پذیرد ، راست گفت خداوند علی و عظیم .

^{۱۰} . یعنی آیه شامل گناهان دیگر نیز می‌گردد و گناه ، مانع قبولی اعمال می‌باشد زیرا خداوند متعال فقط اعمال

پرهیزگاران را می‌پذیرد . البته این بدان معنا نیست که دیگر چنین فردی نماز نخواهد و روزه نگیرد زیرا به

خاطر ترک نماز و روزه عقاب می‌شود بلکه نماز و روزه‌اش ثواب ندارد مگر آن‌که توبه نماید .

س . عقوبت ریش تراش چیست ؟

آیت الله خوبی : عقوبت اخروی آن استحقاق داخل شدن به آتش جهنم است .

آیت الله تبریزی :

مستحق عقوبت اخروی است خواه داخل شدن در آتش جهنم یا غیر آن .^{۱۲}

لوازم ریش تراشی

س . آیا استعمال تیغ در تمام موارد باید ترک شود ؟

ج . استعمال تیغ ممنوع نیست ، ولی ریش تراشیدن برای مرد حرام است

علی الا حوط^{۱۳} !

س . خرید و فروش تیغ ، ماشین خودتراش ، ماشین های نمره ریز که جهت

تراشیدن صورت و غیره به کار برده می شود ، چه صورتی دارد ؟

ج . چنانچه به منظور استفاده حرام یا با علم به آن نباشد اشکال ندارد .^{۱۴}

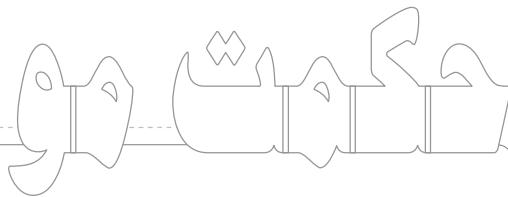
س . آیا خرید و فروش و تولید خمیر اصلاح که کاربرد اصلی آن برای

^{۱۱} . آیات عظام خوبی و تبریزی ، صراط النّجاة ج ۲ ص ۴۸ س ۱۲۸ .

^{۱۲} . صراط النّجاة ج ۲ ص ۴۸ س ۱۲۹ .

^{۱۳} . استفتایات امام ج ۲ ص ۳۳ س ۸۹ .

^{۱۴} . استفتایات مرحوم امام ج ۲ ص ۷ س ۸ .

اصلاح ریش است ولی گاهی برای اصلاح غیر از آن هم به کار می‌رود،
جایز است؟

ج. اگر خمیر مذکور غیر از اصلاح ریش منافع حلال دیگری دارد، تولید
و فروش آن بدین منظور اشکال ندارد.^{۱۵}

س. گاهی بعضی از مشتریان برای تعمیر ماشین اصلاح خود به من
مراجعه می‌کنند.

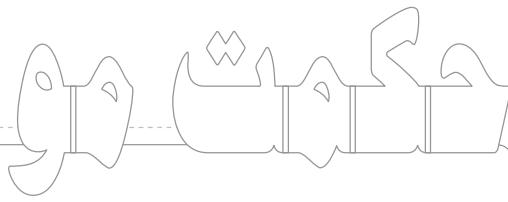
با توجه به این‌که تراشیدن ریش از نظر شرعی حرام است، آیا انجام آن
برای من جایز است؟

ج. از آن‌جا که وسیله مذکور غیر از تراشیدن ریش استفاده‌های دیگری هم
دارد، بنابراین اقدام به تعمیر آن و گرفتن اجرت در برابر آن در صورتی که
به قصد استفاده از آن برای تراشیدن ریش نباشد، اشکال ندارد.^{۱۶}

س. نظر حضر تعالی درباره... خرید و فروش وسیله ریش تراشی را
بفرمایید؟

^{۱۵}. رهبری، *أجوبة الاستفتائات* فارسی ص ۳۱۵ س ۱۴۲۰.

^{۱۶}. رهبری، *أجوبة الاستفتائات* فارسی ص ۳۱۶ س ۱۴۲۳.

ج . خرید و فروش وسایل مشترکه جایز است.^{۱۷}

س . خرید و فروش تبغ و ماشین خودتراش که صرفاً جهت تراشیدن ریش

به کار می‌رود چه حکمی دارد؟

ج . اشیاء مذکوره فوائد محلّله نیز دارد بنابراین خرید و فروش آن اشکال

ندارد مگر این که فروشنده به قصد این که مشتری از آن در جهت

ریش‌تراشی استفاده کند فروخته باشد که در این صورت معامله باطل

است.^{۱۸}

اضطرار بافی یا وسوسه

این حکم (حرمت ریش تراشی) به واسطه مسخره مردم یا جوّ حاکم بر

جامعه تغییر نمی‌کند . شغل و موقعیّت خاصّ اجتماعی افراد سبب جواز

ریش‌تراشی نمی‌شود . کسی که اوّل تکلیف اوست یا اگر ریش نتراشد

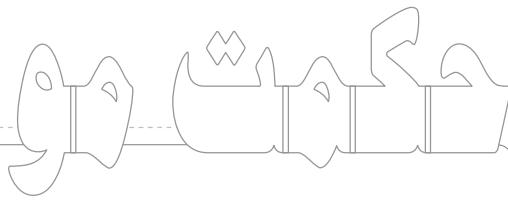
مردم او را مسخره می‌کنند یا شب اوّل دامادی اوست یا ... اگر ریش

بтраشد یا طوری ماشین کند که مثل تراشیدن باشد حرام است.^{۱۹}

^{۱۷} . استفتات جدید ج ۱ ص ۲۲۸ س ۱۰۹۴ .

^{۱۸} . آیت الله صافی گلپایگانی ، جامع الاحکام ج ۲ ص ۱۸۳ س ۱۷۴۱ .

^{۱۹} . برگرفته از توضیح المسائل مراجع ج ۲ ص ۶۹۴ م ۴۰ . احکام روابط زن و مرد ص ۲۴۷ م ۳۳۳ .

س . با عنایت به این که در بعضی از مسافرت‌های خارجی ، انسان مجبور

به تراشیدن ریش می‌باشد ، آیا می‌توان تقیّه نمود ؟

ج . در مورد تراشیدن ریش ، تقیّه و اضطرار نیست .^{۲۰}

س . در صورتی که گذاشتن ریش مستلزم اهانت باشد ، تراشیدن آن چه

حکمی دارد ؟

ج . گذاشتن ریش برای مسلمانی که به دینش اهمیّت می‌دهد باعث

سرشکستگی نیست و بنا بر احتیاط ، تراشیدن آن جایز نیست مگر در

صورتی که گذاشتن ریش باعث ضرر یا حرج شود .^{۲۱}

س . اگر انسان برای این که توهین مردم را نشنود ، ریشش را بزند ، چه

حکمی دارد ؟

ج . جایز نیست .^{۲۲}

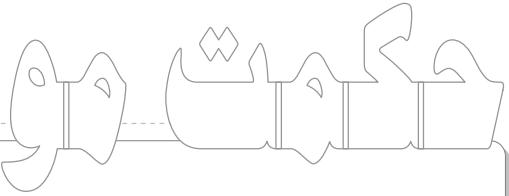
س . آیا برای این که انسان در بعضی محیط‌ها انگشت نما نشود ، می‌تواند

صورت خود را با تیغ بتراشد ؟

^{۲۰} . آیت الله تبریزی ، استفتّات جدید ج ۲ ص ۵۰۴ س ۵۶۸ .

^{۲۱} . رهبری ، أوجبة الاستفتّات فارسی ص ۳۱۵ س ۱۴۱۸ .

^{۲۲} . آیت الله بهجهت ، استفتّات ج ۳ ص ۱۵۱ س ۳۸۸۱ .

ج . جایز نیست.^{۲۳}

س . آیا تراشیدن ریش در صورتی که گذاشتن آن مانع رسیدن به اهداف
مشروع انسان شود جایز است ؟

ج . بر مکلفین واجب است حکم خداوند را امثال کنند مگر در مواردی که
حرج یا ضرر قابل ملاحظه‌ای وجود داشته باشد.^{۲۴}

احساس خارش

س . آیا افرادی که در اثر ریش گذاشتن احساس خارش می‌کنند به نحوی
که موجب اذیت می‌شود می‌توانند ریش خود را بتراشند ؟

ج . احساس خارش مجوز تراشیدن ریش نیست.^{۲۵}

گرد و خاک در ریش

س . آیا تراشیدن ریش حرام است ؟

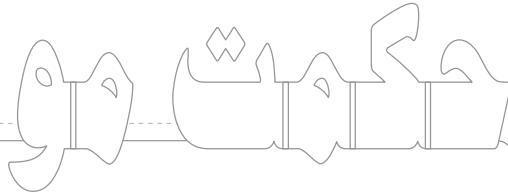
کسی که در اثر اضطرار ریش را بتراشد ، مثلاً شغلش طوری است که

^{۲۳}. آیت الله بهجهت ، استفتائات ج ۳ ص ۱۵۲ س ۳۸۸۵.

^{۲۴}. رهبری ، أجوية الاستفتاءات فارسی ص ۳۱۵ س ۱۴۱۹.

^{۲۵}. آیت الله صافی گلپایگانی ، جامع الاحکام ج ۲ ص ۱۸۴ س ۱۷۴۶.

و برگرفته از جامع المسائل آیت الله فاضل لنکرانی ج ۱ ص ۲۳۸ س ۹۵۸.

اگر ریش خود را نتراشد ، باعث جمع شدن گرد و خاک در لابلای مسوی
صورتش می‌شود ، تکلیفش چیست ؟
آیا کار حرام انجام می‌دهد ؟

ج . ریش تراشی حرام است علی الاحوط و عذر مزبور مجوّز ریش تراشی
نیست.^{۲۶}

س . این جانب در کارم با گرد و غبار سر کار دارم ، ریش صورتم را تا
چه اندازه می‌توانم بزنم ؟
ج . با دیگران در این حکم فرقی ندارید.^{۲۷}

س . تراشیدن ریش جهت حفظ بهداشت و نظافت چه حکمی دارد ؟
ج . حرام است.^{۲۸}

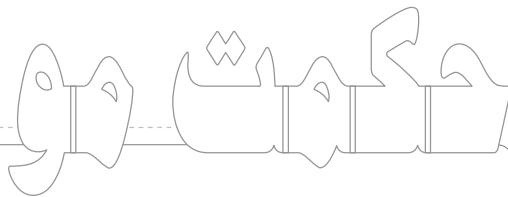
موهای صورت در اوائل بلوغ

س . تراشیدن موهای صورت که هنوز به طور کامل در نیامده و جلوه
ناموزونی دارند چه صورتی دارد ؟

^{۲۶}. استفتائات امام ج ۲ ص ۳۲ س ۸۷.

^{۲۷}. آیت الله فاضل لنکرانی ، جامع المسائل ج ۱ ص ۲۳۸ س ۹۵۹.

^{۲۸}. آیت الله بهجهت ، استفتائات ج ۳ ص ۱۵۱ س ۳۸۸۰.

ج . خلاف احتیاط و جویی است^{۲۹} .

س . آیا می‌توان برای رشد بهتر ریش ، آن را با تیغ تراشید ، افرادی که در اثر نتراشیدن ریش ، در صورت خود احساس خارش می‌کنند ، چطور ؟

ج . در هیچ یک از دو صورت جایز نیست ، بنابر احتیاط و جویی^{۳۰} .

س . آیا مرد جوانی که حدود ۱۸ ، ۱۹ سال سن دارد ، اجازه دارد که فقط به منظور روییدن مو در صورتش (ریش و سبیل) و بهتر روییدن آن ، صورتش را دو یا سه بار با تیغ بتراشد یا خیر ؟

ج . بنابر احتیاط واجب نباید ریش را بتراشند ، ولی تا ریش بیرون نیامده ، تیغ به صورت کشیدن مانع ندارد^{۳۱} .

س . آیا می‌شود برای بهتر درآمدن ریش و سبیل خود از تیغ استفاده کرد ؟
ج . تراشیدن ریش اشکال دارد^{۳۲} .

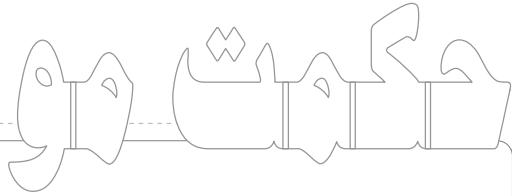
س . انسان در اوایل جوانی دارای ریش‌های کم پشت و بعضی از

^{۲۹}. آیت الله فاضل لنگرانی ، جامع المسائل ج ۱ ص ۲۳۸ س ۹۵۶ .

^{۳۰}. آیت الله فاضل لنگرانی ، جامع المسائل ج ۱ ص ۲۳۸ س ۹۵۸ .

^{۳۱}. استفتات امام ج ۲ ص ۳۱ س ۸۰ . جامع المسائل آیت الله فاضل لنگرانی ج ۱ ص ۲۳۸ و ۲۳۹ س ۹۶۰ .

^{۳۲}. آیت الله نوری همدانی ، هزار و یک مسأله فقهی ج ۲ ص ۱۷۴ س ۵۸۵ .

قسمت‌های صورت او خالی از مو می‌باشد، آیا تراشیدن صورت به قصد این‌که ریش‌ها پر پشت شود و قسمت‌های خالی از ریش هم پر شود حرام است؟

ج . اگر موهای صورت نوجوان کم بوده باشد به طوری که صدق ریش بر آن نکند تراشیدن آن مانعی ندارد.^{۳۳}.

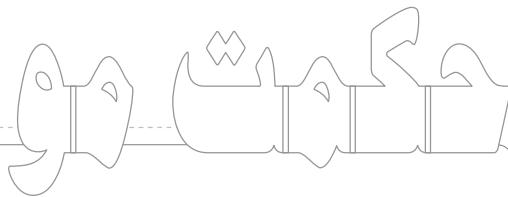
س . آیا منظور از حرمت تراشیدن ریش آن است که موهای صورت به طور کامل روییده باشند و سپس تراشیده شوند یا این که شامل موردي که مقداری از موهای صورت درآمده باشند هم می‌شود؟

ج . به طور کلی تراشیدن آن مقدار از موی صورت که بر آن عنوان تراشیدن ریش صدق می‌کند بنا بر احتیاط حرام است ولی تراشیدن مقداری از آن که عنوان مذبور بر آن صدق نمی‌کند اشکال ندارد.^{۳۴}.

س . صورتم خیلی کم مو است، آیا تراشیدن این موها به منظور رشد و پرپشت شدن ریش، اشکال دارد؟
با توجه به این که دیگران مرا با این وضع مسخره می‌کنند.

^{۳۳}. آیت الله مکارم شیرازی، استفتائات جدید ج ۱ ص ۱۶۳ س ۵۷۰.

^{۳۴}. رهبری، وجوب الاستفتائات فارسی ص ۳۱۵ س ۱۴۲۱.

ج . اگر عرفًا به آن ریش اطلاق می‌شود ، جایز نیست.^{۳۵}

فسق ریش تراش

س . آیا تراشیدن ریش فسق محسوب می‌شود ؟

ج . تراشیدن ریش بنا بر احتیاط حرام است و احوط این است که احکام و

آثار فسق بر آن مترتب می‌شود.^{۳۶}

س . اصرار بر مخالفت احتیاطات وجوبی بدون مراجعه به غیر ، مستلزم

فسق است یا خیر ؟

ج . اگر بدون حجت ، اصرار بر مخالفت می‌کند معامله عدالت با او

نمی‌شود علی الأحوط.^{۳۷}

س . کسی که مصر است بر تراشیدن ریش همراه علم به حرمتش ، آیا

فاسق است یا نه ؟

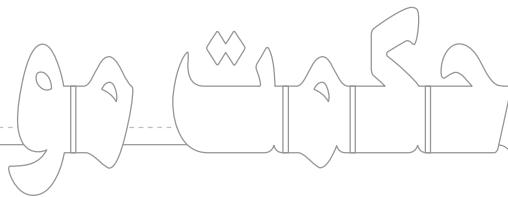
جواب از آیات عظام خویی و تبریزی : فردی که بدون عذر شرعی (عذر

حرج آوری که باعث ساقط شدن تکلیف شرعی می‌شود) همراه علم به

^{۳۵} . آیت الله بهجت ، استفتائات ج ۳ ص ۱۵۲ س ۲۸۸۷ .

^{۳۶} . رهبری ، أوجبة الاستفتائات فارسی ص ۳۱۵ س ۱۴۱۴ .

^{۳۷} . استفتائات امام ج ۱ ص ۲۸۶ و ۲۸۷ س ۵۱۲ .

حرمت ، ریشش را می‌تراشد فاسق است و اگر از مجتهدی که احتیاط واجب در ترک آن دارد تقليید می‌کند ، احکام عدالت در مورد او جاری نمی‌شود .

مثال^{۳۸} : شهادتش قبول نمی‌شود ، نمی‌تواند امام جماعت شود و ... س . آیا کسی که ریش تراش است شرعاً عادل محسوب می‌شود و می‌توان در نماز به او اقتدا کرد یا به عنوان شاهد در دادگاهها در مورد قتل ، زنا ، طلاق و ... شهادت او را قبول کرد ؟

ج . اگر تراشیدن ریش بدون مجوز شرعی باشد ، عدالت صاحبش شرعاً مُحرز نیست ، لذا آثار شرعی عدالت در مورد او بار نمی‌شود^{۳۹} . س . آیا ریش تراشی عدالت را از بین می‌برد ؟

ج . با تراشیدن ریش فاعل آن از عدالت خارج می‌شود^{۴۰} .

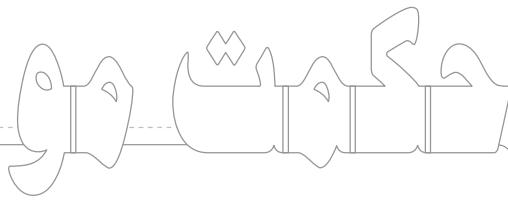
س . آیا شخصی که ریش خود را می‌تراشد فاسق حساب می‌شود ؟

ج . هر کس کار حرام انجام دهد و توبه نکند فاسق است خصوصاً اگر به

^{۳۸} . مستفاد از صراط النّجاۃ ج ۲ ص ۴۶ س ۱۲۰ و ص ۴۸ س ۱۳۰ .

^{۳۹} . آیت اللہ سیستانی ، استفتایات ج ۱ ص ۱۶۷ س ۲۴۳ .

^{۴۰} . آیت اللہ تبریزی ، صراط النّجاۃ ج ۹ ص ۱۰۷ س ۳۱۱ .

آن عمل اصرار نماید.^{۴۱}

شاهد شدن ریش تراش

س . آیا ریش تراش می‌تواند به عنوان شاهد در دادگاه‌ها در مورد قتل ،

زنا ، طلاق و ... شهادت بدهد یا خیر ؟

ج . ریش تراش نمی‌تواند شاهد شود علی‌الاحوط.^{۴۲}

س . شهادت ریش‌تراش چگونه است ؟

ج . شهادت کسی که این کار را انجام می‌دهد مورد قبول نیست.^{۴۳}

اقتدا به ریش تراش

س . آیا می‌توان به کسی که ریش تراش است ، در نماز به او اقتدا کرد ؟

ج . به شخصی که ریش تراش است ، اقتدا ، جایز نیست علی‌الاحوط.^{۴۴}

س . آیا فردی که صورت خود را با تیغ یا ماشین ریش تراشی طوری

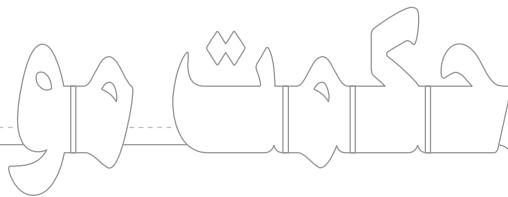
می‌تراشد که مانند تیغ است می‌تواند امام جماعت شود ؟

^{۴۱}. آیت الله سید محمد شاهروodi ، استفتائات ص ۴۲۴ س ۱۶۷۲ .

^{۴۲}. رهبری ، آثار فسق و توبه ص ۷۹ .

^{۴۳}. آیت الله تبریزی ، استفتائات جدید ج ۱ ص ۲۲۹ س ۱۰۹۸ .

^{۴۴}. رهبری ، آثار فسق و توبه ص ۸۰ .

ج . ریش تراش نمی‌تواند امام جماعت شود.^{۴۵}

استمرار ریش تراشی

س . بعضی ادعای می‌کنند :

تراشیدن ریش در روز اوّل دیگر تراش ریش در روز دوّم حساب نمی‌شود
و اشکال ندارد زیرا در این هنگام دیگر ریشی نیست .

با این فرض آیا کشیدن تیغ بر محل روییدن ریش جایز است ؟

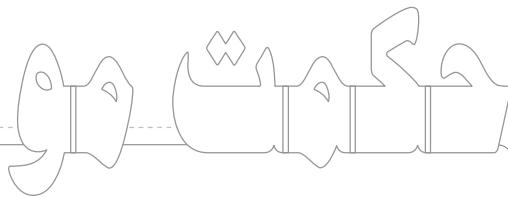
ج . تراشیدن ریش از جهت نفسِ تراشیدن ، حرام نیست بلکه آنچه واجب است بنا بر احتیاط ، این است که مرد ریش داشته باشد . پس تراشیدن ریش ترک واجب است .^{۴۶}

س . فردی یک بار ریشش را از ته می‌تراشد ، و نعوذ بالله گناه می‌کند ،
لکن پس از این نمی‌گذارد ریشش بلند شود ، و به حد «صدق ریش»
برسد .

یعنی هر مقدار که می‌روید ، آن را می‌تراشد . لذا هیچ‌گاه ریشش به حد
صدق ریش نمی‌رسد .

^{۴۵} . استفتات امام ج ۱ ص ۲۸۷ س ۵۱۳ .

^{۴۶} . آیت الله تبریزی ، صراط النّجاة ج ۲ ص ۴۹ و ۵۰ س ۱۳۵ .

آیا بر کار چنین شخصی ریش تراشی صدق می کند ؟

ج . این کار در نظر عرف ریش تراشی محسوب می شود .^{۴۷}

شغل سلمانی

س . شغل و کار سلمانی و آرایش گری برای مرد چه حکمی دارد ؟

ج . اگر ریش تراشی نکند ، جایز است .^{۴۸}

س . آیا تراشیدن ریش دیگری بر آرایشگر حرام است ؟

ج . بله ، تراشیدن ریش بر او ، بنابر احتیاط واجب ، جایز نیست .^{۴۹}

س . آیا شغل سلمانی (آرایشگری) به علت تراشیدن ریش ، شغل حرام

محسوب می شود ؟

آیت الله سیستانی :

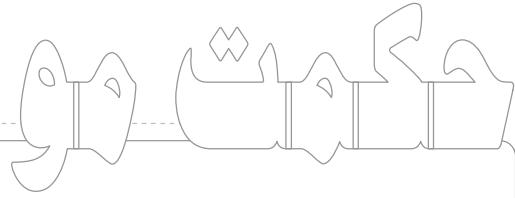
تراشیدن ریش یا ماشین کردن آن که مثل تراشیدن است ، بنابر احتیاط

واجب ، جایز نیست و آرایشگر مزد آن را هم بنابر احتیاط واجب ، مالک

.^{۴۷} آیت الله مکارم شیرازی ، استفتائات جدید ج ۳ ص ۱۷۵ س ۴۹۸ .

.^{۴۸} آیت الله سید محمد شاهروodi ، استفتائات ص ۴۲۴ س ۱۶۷۵ .

.^{۴۹} آیت الله سیستانی استفتائات ج ۱ ص ۱۶۶ س ۲۳۹ .

نمی شود.^{۵۰}

آیت الله گلپایگانی :

تراشیدن ریش حرام است و مزد آن هم حرام است ...^{۵۱}

اجرت ریش تراشی

آیت الله سیستانی :

آرایشگر اجرت ریش تراشی را بنابر احتیاط واجب ، مالک نمی شود.^{۵۲}

س . آیا مزدی که آرایشگر بابت تراشیدن ریش می گیرد حرام است ؟

ج . مزدی که سلمانی بابت تراشیدن ریش می گیرد ، حرام است.^{۵۳}

ج . بنابر احتیاط ، گرفتن اجرت در برابر تراشیدن ریش ، حرام است.^{۵۴}

س . اگر شغل کسی آرایشگری باشد درآمد حاصل از تیغ انداختن وی به

صورت چه حکمی دارد ؟

ج . حرام است علی الأظہر.^{۵۵}

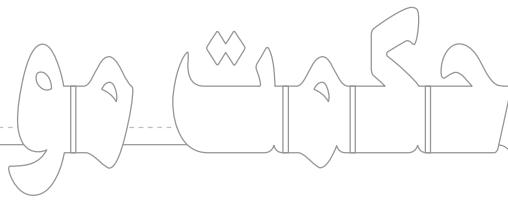
^{۵۰}. استفتایات آیت الله سیستانی ج ۱ ص ۱۶۷ س ۲۴۴.

^{۵۱}. مجمع المسائل ج ۲ ص ۱۵ س ۱۵.

^{۵۲}. استفتایات آیت الله سیستانی ج ۱ ص ۱۶۶ س ۲۳۹.

^{۵۳}. آیت الله سید محمد شاهروodi ، استفتایات ص ۴۲۴ س ۱۶۷۴.

^{۵۴}. رهبری ، وجوب الاستفتایات فارسی ص ۳۱۵ و ۳۱۶ س ۱۴۲۲.

س . گرفتن مزد در مقابل ریش تراشی با تیغ چه حکمی دارد ؟

ج . حرام است.^{۵۶}

س . آیا پولی را که آرایشگر از راه تراشیدن ریش با تیغ می گیرد حلال

است یا حرام ؟ چون . . .

ج . بنابر احتیاط لازم تراشیدن ریش با تیغ و یا چیز دیگری که مثل تیغ

است جایز نبوده و نباید پول بگیرد.^{۵۷}

س . پولی که سلمانی بابت تراشیدن صورت می گیرد حلال است یا حرام ؟

ج . با اجرت ریش تراشی علی الاحوط معامله پول حرام می شود.^{۵۸}

س . این جانب آرایشگاه دارم ، در منطقه ای هستم که اکثر مراجعین

ریش تراش هستند و کار دیگری هم از من ساخته نیست ، آیا ریش تراشی

برایم مسئولیّت شرعی دارد ؟

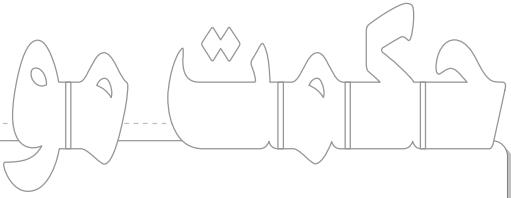
ج . ریش تراشیدن حرام است علی الاحوط ، و اجرت ریش تراشی نیز حرام

^{۵۵}. آیت الله سید محمد شاهروodi ، استفتائات ص ۴۲۴ س ۱۶۷۳ .

^{۵۶}. آیت الله بهجت ، استفتائات ج ۳ ص ۱۵۱ س ۳۸۷۹ .

^{۵۷}. آیت الله تبریزی ، استفتائات جدید ج ۲ ص ۵۰۳ س ۲۰۶۳ .

^{۵۸}. استفتائات امام ج ۲ ص ۲۶ س ۶۷ .

است على الاحوط.^{۵۹}

حلال مخلوط به حرام

س . آیا شغل سلمانی به علت تراشیدن ریش شغل حرام محسوب می شود و اگر این طور باشد آیا می شود با دادن خمس درآمد آن مال را حلال کرد یا نه ؟

ج . تراشیدن ریش حرام است و مزد آن هم حرام است .

و مزدی را که گرفته :

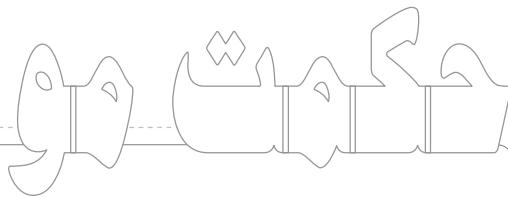
اگر صاحبانش معلوم باشند ، از آنها استرضا (طلب رضایت) نماید ، یا پس بدهد .

و اگر صاحبانشان مجھول باشند و آن مال حرام جدا باشد ، صدقه بدهد و همچنان اگر مخلوط به مال حلال شده ، لکن قدرش معلوم است ، صدقه بدهد با اذن حاکم شرع .

و اگر مقدار و صاحب آن معلوم نیست ، و با مال حلال مخلوط شده ، خمس آن را بدهد ، بقیه حلال است^{۶۰} .

^{۵۹}. استفتات امام ج ۳ ص ۱۵۶ س ۶۱۹ .

^{۶۰}. آیت الله گلپایگانی ، مجمع المسائل ج ۲ مسائل متفرقه مکاسب محمرمه ص ۱۵ س ۱۵ .

رفت و آمد به منزل ریش تراش

س . در صورت حرام بودن (مزد آرایشگر ریش تراش) ، رفت و آمد به منزل او و غذا خوردن در آنجا ، چه حکمی دارد ؟
ج . رفت و آمد به منزل او و غذا خوردن در آنجا ، اشکال ندارد بشرط آن که این عمل موجب تشویق او نشود .^{۶۱}

تراشیدن ریش کافر

س . ریش کفار را تراشیدن جایز است ؟
و اجرت این عمل حلال است یا نه ؟
ج . جایز نیست .^{۶۲}

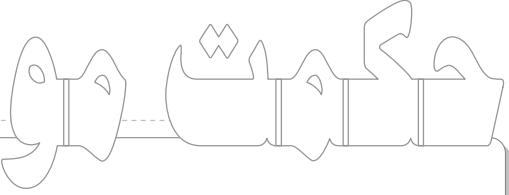
اجاره دادن مغازه به آرایشگر ریش تراش

س . اگر یقین شود که بسیاری از مشتریان ، ریش تراشی را طلب می کنند ، در این صورت افتتاح آرایشگاه و گرفتن کارگر برای چرخاندن آرایشگاه جایز است ؟

ج . با یقین به تراشیدن ریش توسط کارگر مذکور اجیر نمودنش برای

^{۶۱} . آیت الله سید محمد شاهروdi ، استفتایات ص ۴۲۴ س ۱۶۷۴ .

^{۶۲} . آیت الله حاج آقا حسین بروجردی ، استفتایات ج ۲ احکام اجاره ص ۱۵۸ س ۴ .

آرایش‌گری اشکال دارد و همچنین اجاره دادن مغازه به آرایش‌گر ریش‌تراش دارای اشکال است.^{۶۳}

کم شدن مشتری

س . آرایش‌گری می‌گوید : اگر ریش نتراشم مشتری کم خواهم داشت و به درآمدم لطمہ می‌خورد .

آیا این عذر قابل قبول و مجوز عمل او می‌باشد ؟

ج . چنین عذری مجوز عمل حرام نمی‌شود.^{۶۴}

س . بعضی از افرادی که به شغل‌های حرام اشتغال دارند می‌گویند :

اگر ما شغلمان را رها کنیم بی‌کار شده و به سختی مبتلا می‌شویم .

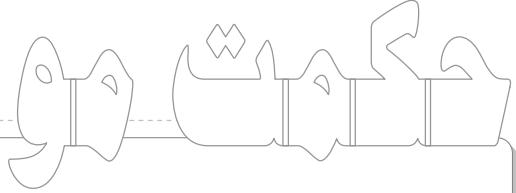
یا بعضی از افرادی که اصل شغلشان حلال است ولی گاه برای کسب درآمد بیشتر ، اعمال حلال خویش را مقرون به اعمال حرام یا محل اشکال می‌کنند .

مثلاً آرایش‌گر می‌گوید :

اگر ریش نتراشم ، مشتری کم خواهم داشت و به درآمدم لطمہ می‌خورد .

^{۶۳}. آیت الله تبریزی ، صراط النجاة ج ۹ ص ۱۰۶ س ۲۰۷ .

^{۶۴}. آیت الله فاضل لنکرانی ، جامع المسائل ج ۲ ص ۳۱۶ س ۹۵۶ .

یا ماهی فروش می‌گوید : اگر ماهی بدون پولک و مانند آن نفروشم بازارم کم رونق می‌شود .

آیا این عذرها قابل قبول و مجوز ارتکاب عمل حرام یا محل اشکال می‌شود یا خیر ؟

ج . چنین عذرهایی مجوز عمل حرام یا محل اشکال نمی‌شود^{۶۵}.

دیه ریش

اگر به کسی صدمه‌ای وارد کنند که موی تمام ریش یا سرش بریزد و نروید مثلاً با آب داغ ، دیه آن دیه کشتن است .

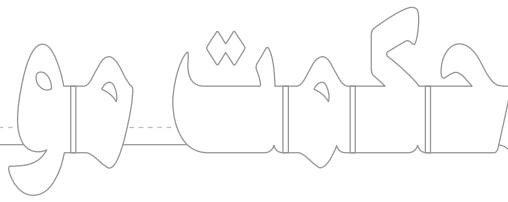
و اگر ریش کسی را به زور (بدون رضایت) بتراشند و بعد بروید باید

^{۶۵} . امر رزق و روزی با خداوند متعال است و کسی که به خداوند متعال توکل کند و ملتزم به رعایت وظیفه شرعی اش باشد و اسباب را ترک نکند و دنبال تحصیل روزی و لقمه حلال باشد ، خداوند راههای دیگری را در صورتی که به مصلحت فرد باشد به رویش باز می‌کند و این وعده الهی است که :

مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ تَجَعَّلُ لَهُ مَحْرَجاً وَيَرْزُقُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

هر کس از خدا بترسد و ترک گناه کند خداوند برای او راه نجاتی قرار می‌دهد و مشکلات زندگی او را حل می‌کند و او را از جایی که گمان ندارد روزی می‌دهد و کسی که به خداوند توکل نماید ، خدا او را کافی استفتاثات آیت الله سیستانی ج ۱ ص ۱۶۸ پاورقی ۵۲ است .

ج . آیت الله سیستانی ، استفتاثات ج ۱ ص ۱۶۸ س ۲۴۵

یک سوّم دیه کشتن را بدنهند.^{٦٧}

معرفی کتاب

علّامه بزرگوار شیخ محمدجواد بلاغی در کتاب رسالهٔ فی حُرمةِ حَلْقِ اللحیة، تحقیق در یک مسألهٔ فقهی ریش تراشی، از صفحهٔ ۱۳۷ تا صفحهٔ ۱۴۲ نام چهل و یک کتاب که پیرامون تراشیدن ریش نوشته شده است را می‌برد، علاقمندان می‌توانند مراجعه نمایند.^{٦٨}

^{٦٧}. برگرفته از :

تکمله منهاج الصالحين آیت الله خوئی ج ۲ فصل دیات الاعضاء ص ۱۰۸ م ۲۷۹.

منهاج الصالحين آیت الله وحید خراسانی ج ۳ ص ۵۶۲ م ۲۷۹.

تحریرالوسیله امام ج ۲ دیات الاعضاء ص ۵۱۳ و ۵۱۴ م ۱.

^{٦٨}. برخی از عنوانین کتب :

- رساله در حرمت ریش تراشیدن ، میر سید علی نائینی

- رسالة فی حلق اللحیة ، ملا محمد مؤمن تبریزی

- رسالة فی حرمة حلق اللحیة ، سید علی مبیدی

- الغالية لاهل الانظار العالية ، سید حسن صدر

- رسالة فی حرمة حلق اللحیة ، شیخ محمد حسن آل کبه

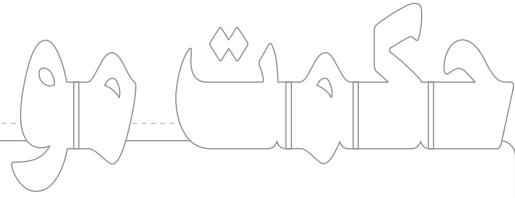
- رسالة فی حلق اللحیة ، شیخ علی اصفهانی

- التفتیش ، سید هبة الدین شهرستانی

- رسالة فی حلق اللحیة ، شیخ محمد جواد دارابی شیرازی

- حذف الشعور علی نهج المأثور ، شیخ محمد جواد دارابی شیرازی

- ذکری ذوی النهی فی حرمة حلق اللحی ، سید حسن صدر

.....

- رسالة في حرمة حلق اللحية ، شيخ محمد جواد بلاغي
- تحفة الطالب ، سيد جعفر آل بحر العلوم
- اصفى المشارب في حكم حلق اللحية و تطويل الشارب ، سيد هبة الدين شهرستاني
- المنية في تحقيق حكم الشارب و اللحية ، شيخ محمد رضا طبسى
- رسالة في حلق اللحية ، شيخ محمد على بن حسين واعظ خوراسکانی
- رسالة في حلق اللحية ، مرحوم میرزا محمد علی اردوبادی
- توضیح المارب فی احکام اللحیة و الشارب ، سید عبدالله بلاذری بوشهری
- زينة الرجال ، محمد حسين ادیب
- رسالة الحنفیة ، شیخ محمد صبوری و ...
- الانسان و اللحیة ، شیخ محمد واصف
- رساله تحفه در مذمت حلق اللحیة ، سید حسين عرب باغی
- رساله در حرمت ریش تراشی ، غضنفری
- حسن المحاسن در حرمت ریش تراشی ، حاج شیخ یوسف نجفی جیلانی
- إبقاء الحلية في وجوب إبقاء اللحية ، حاج سید محمود مرعشی
- مطلوب الراغب ، شیخ ذبیح الله محلاتی
- زیبایی مردان ، حاج شیخ ابوالفضل خراسانی
- تراش ریش از نظر بهداشت ، حسين عبدالله خوروش
- بلغة الطالب فی احکام اللحیة و الشارب ، شیخ خلیل یاسین
- ماجرای ریش ، سید احمد روضاتی
- ماجرای ریش ، سید جلال کاشانی
- ارمغان خرد ، ابوتراب هدایی
- الحجة على ذوى النهى في حرمة حلق اللحى ، حاج شیخ مرتضی مظاہری

رسوایی منحرف بسطامی

یکی از سران منحرف صوفیه بایزید بسطامی^{۶۹} است که عقایدش فاسد و

^{۶۹}. شرح حال مختصر فاسد بسطامی :

طیفور بن عیسی بن سروشان معروف به ابویزید بسطامی ملقب به سلطان العارفین از بزرگان صوفیه و ارباب طریقت و سنت مالکی مذهب و بنا به قولی حنفی است. جدّ وی سروشان، مجوسي و گبر بود که اسلام آورد.

در شهر بسطام که از بلاد خراسان (سمنان فعلی) است در سال ۱۶۰ تولد یافت ولی در سال وفات او اختلاف کردند بعضی سنه ۲۳۴ و پاره‌ای ۲۶۴ و بعضی دیگر ۲۶۱ نوشته‌اند.

این مرد در میان صوفیه مقام فوق العاده‌ای دارد که اگر بگوییم آن‌چه را که بایزید در حق خود ادعا کرده و یا دیگران به او بسته‌اند درباره هیچ یک از پیغمبران الهی وارد نشده، اغراق نگفته‌ایم.

نقل شده‌که خود او نیز زرتشتی بوده و ۷۰ سال از عمر خود را در این کیش، یعنی زرتشتی گذرانده است.

بسیاری از علمای شیعه او را مذمت نموده و حتّی او را فریب کار و کافر معرفی می‌نمایند، برخی از منابع که در نقد و مذمت او مطلب آورده‌اند را در ذیل می‌آوریم:

۰ رساله اثنی عشریه، شیخ حرّ عاملی ص ۵۲، ۱۷۸، ۱۸۰.

۰ حدیقه الشیعه، مقدس اردبیلی ص ۵۵۷ تا ۵۶۷.

۰ موضع تشیع در برابر تصوف، داود الهمامی ص ۵۰ تا ۵۳، ۶۳، ۱۱۷، ۱۱۷ تا ۱۲۰.

۰ جلوه حق، آیت الله مکارم شیرازی ص ۱۶۴ تا ۱۶۹.

۰ سفينة البحار حاج شیخ عباس قمی باب صوف.

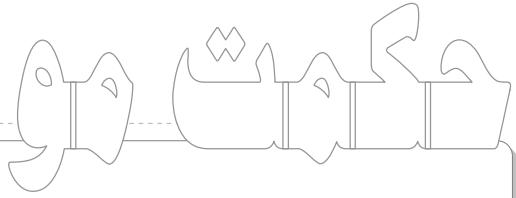
۰ عارف و صوفی چه می‌گوید، آیت الله حاج میرزا جواد تهرانی ص ۳۷، ۸۰، ۱۲۳، ۱۲۵، ۱۴۴.

۰ سیری کوتاه و گذرا در عرفان عارفان، محمد مردانی ص ۵۴، ۸۲.

۰ سه رساله در نقد عرفان، میرزا ابوالقاسم بن حسن گیلانی معروف به میرزای قمی ص ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶.

۰ ۲۰۳.

۰ فلسفه و عرفان از نظر اسلام، محمد صدر زاده ص ۳۱۹ تا ۳۲۳.

مخالف با مکتب اهل بیت علیهم السلام می‌باشد.

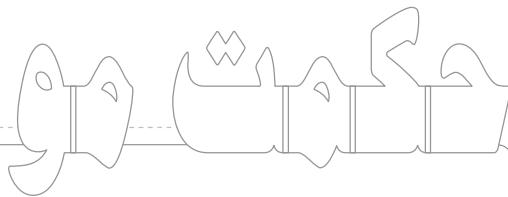
البته او در بین فرقه باطل صوفیه دارای شهرت و اهمیت فراوان است به این جهت داستان‌ها و سخنانش بیش از هر صوفی و عارفی در کتب صوفیه و عرفان آمده است.

یکی از داستان‌هایش توصیه او به ریش تراشی به یکی از اطرافیان برای تکامل و رسیدن به مراتب بالای به اصطلاح عرفانی است که در ذیل می‌آوریم.

دستور عرفانی یا توصیه شیطانی

Zahed عدولی رفیع منزلت از اعیان اهل بسطام از مجلس بايزيد جدا نشدی .
 روزی بايزيد را گفت : سی سال است که من صائم الدهرم ، افطار نکنم ، و همه شب در قیام باشم نخسبم ، و در دل خود از این علم که تو می‌گویی چیزی نمی‌یابم با آنکه بدان مصدقم و آن را دوست دارم ؟

- تاریخ فلسفه و تصوف آیت الله حاج شیخ علی نمازی شاهروdi ص ۳۹ و ۴۰ .
- مقدمه‌ای بر مبانی عرفان و تصوف ، دکتر سید ضیاء الدین سجادی ص ۹ ، ۶۵ تا ۶۷ ، ۱۴۵ ، ۱۴۶ ، ۲۳۱ .
- جستجو در عرفان اسلامی ، داود الهامی ص ۵۱ ، ۵۲ ، ۵۸ ، ۶۸ ، ۶۹ ، ۷۴ ، ۷۵ ، ۱۰۶ .
- اسلام و دراویش ، محمد مردانی ص ۷۷ .

بایزید گفت : اگر سیصد سال روزه داری و شب در قیام گذاری ذرهای از این نیابی . گفت : چرا ؟

گفت : برای آن که به نفس خود محجوبی .

گفت : این را دارویی هست ؟

گفت : آری . گفت : بگو بکنم

گفت : قبول نکنی .

گفت : بفرمای تا فرمان به جای آرم .

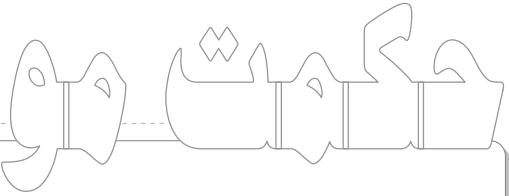
گفت : این ساعت بر مزین^{۷۰} رو و موی سر و روی حلق کن^{۷۱} و این لباس بر کش و از گلیمی ازار ساز و توبرهای پر جوز در گردن خود در آویز ، و کودکان گرد خود جمع کن و بگو : هر که مرا سیلی زند جوزی بدو دهم ، و در جمله بازارها بگرد ، و هم بر این حال نزدیک عدول رو و نزدیک کسانی که ترا شناسند .

آن مرد گفت : سبحان الله ، مرا مثل این می فرمایی ؟

بایزید گفت : سبحان الله گفتن تو شرک است .

^{۷۰}. سلمانی و آرایشگاه .

^{۷۱}. حلق کن : بتراش .

گفت : چگونه ؟

گفت : نفس خود را بزرگ داشتی و آن را به پاک یاد کردی نه پروردگار خود

را . گفت : این نکنم و لیکن چیز دیگر فرمای .

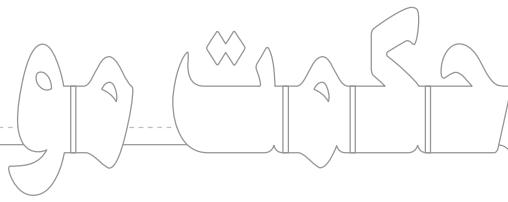
گفت : پیش همه چیز به این ابتدا کن . گفت : طاقت ندارم . گفت : ترا گفتم

که قبول نکنی ^{۷۲} .

منابع جلد ۱ تا ۳

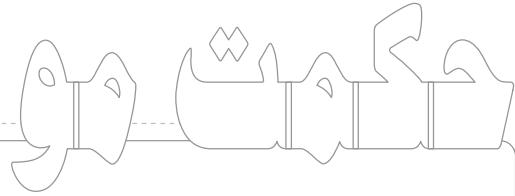
- آثار فسق و توبه مهدی قربانی ناشر : سگال پاییز ۸۱ چاپ گلنسر .
- أجبوبة الاستفتائات فارسي مقام معظم رهبری چاپ ۴۰ بحار ۱۳۸۷ ناشر شركت چاپ و نشر بين الملل .
- احکام روابط زن و مرد و مسائل اجتماعی آنان ، سید مسعود معصومی چاپ سی و هشتم ۱۳۸۶ ناشر : مؤسسه بوستان کتاب .
- اختيار معرفة الرجال المعروف ب الرجال الكشي لشيخ الطائفة أبي جعفر الطوسي ، تحقيق السيد مهدی الراجي مؤسسة آل البيت عليهم السلام .
- ارشاد السائل آيت الله گلپایگانی چاپ دوم ۱۴۱۳ ق بیروت انتشارات دارالصفوة .
- ارمغان خرد ابوتراب هدایتی چاپ کوشش مشهد آبان ۱۳۵۰ .
- استفتائات آیت الله سید محمد حسینی شاهروdi چاپ دوم ۱۳۸۸ ش چاپخانه ظهور ناشر : آل مرتضی عليهم السلام .
- استفتائات جدید آیت الله مکارم شیرازی ج ۱ چاپ سوم ۱۳۸۶ ش ناشر : مدرسة الامام على بن ابيطالب عليهم السلام .
- استفتائات جدید آیت الله مکارم شیرازی ج ۲ چاپ دوم ۱۳۸۵ ش ناشر : مدرسة الامام على بن ابيطالب عليهم السلام .
- استفتائات جدید آیت الله مکارم شیرازی ج ۳ چاپ سوم ۱۳۸۶ ش ناشر : مدرسة الامام على بن ابيطالب عليهم السلام .

^{۷۲} . سلطان العارفین بايزيد بسطامي ص ۱۵۹ به نقل از احياء العلوم غزالی .

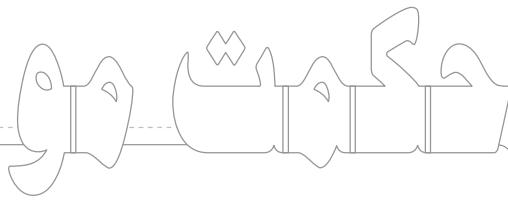

- استفتایات جدید آیت الله تبریزی ج ۱ چاپ سوم ۱۳۸۵ ش انتشارات سرور .
- استفتایات جدید آیت الله تبریزی ج ۲ چاپ اول ۱۳۸۵ ش انتشارات سرور .
- استفتایات امام ج ۱ و ۲ چاپ پنجم پاییز ۱۳۸۰ دفتر انتشارات اسلامی قم .
- استفتایات امام ج ۳ چاپ اول ۱۳۸۲ دفتر انتشارات اسلامی قم .
- استفتایات پرسش و پاسخ از محضر آیت الله خوئی چاپ اول ۱۳۸۱ مؤسسه احیاء آثار الامام الخویی .
- استفتایات از محضر آیت الله بهجت ج ۳ چاپ اول تابستان ۱۳۸۶ ناشر دفتر معظم له قم .
- استفتایات آیت الله اراکی چاپ اول تابستان ۱۳۷۳ ش نشر معروف قم .
- استفتایات فارسی آیت الله سیستانی چاپ اول بهار ۱۳۹۴ چاپ و نشر آبرنگ ناشر : دفتر آیت الله سیستانی .
- القه ج ۱۲ .
- الحدائیق الناصرة الفقیہ المحدث الشیخ یوسف البحرانی ج ۵ ، مؤسسه النشر الإسلامی التابعه لجماعۃ المدرسین بقم .
- الدر النظیم فی مناقب أئمۃ الالھامیم ، یوسف بن حاتم شامی ، چاپ ۱۴۲۰ ق جامعه مدرسین قم .
- الغیبة لشیخ الطائفة أبی جعفر محمد بن الحسن الطووسی چاپ دوم ۱۳۸۷ ش ۱۴۲۹ ق چاپخانه گوهر اندیشه ناشر : دارالکتب الإسلامية ، تهران .
- القه علی المذاهب الأربعة ، عبدالرحمن الجزیری چاپ هفتم ۱۴۰۶ ق دار احیاء التراث العربی .
- المواعظ العدیدیة آیت الله مشکینی چاپ ششم ۱۴۱۹ ق دفتر نشر الہادی .
- امالی للصدق محمد بن علی بن بابویه القمی چاپ سوم زمستان ۱۳۸۷ چاپخانه عمران ناشر : انتشارات تهذیب .
- امالی لشیخ الطائفة أبی جعفر محمد بن الحسن الطووسی چاپ دوم ۱۴۳۵ ق مرکز الطباعة و النشر فی مؤسسة البعلة .
- امالی شیخ طوسی ج ۱ انتشارات مکتبة الدواری قم با مقدمه سید محمد صادق بحرالعلوم .
- امالی للشیخ المفید محمد بن محمد بن نعمان چاپ ۱۴۰۳ ق چاپخانه اسلامیة منشورات جماعتہ المدرسین فی الحوزة العلمیة قم .
- اوّلین دانشگاه و آخرین پیامبر ج ۱۵ سید رضا پاک نژاد کتاب فروشی اسلامیه .

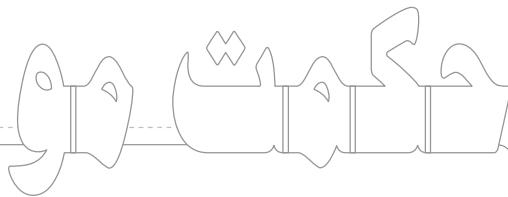
- ٠ بحار الانوار علامه مجلسی ج ٣ چاپ چهارم ١٣٦٢ ناشر : دارالکتب الاسلامیة تهران .
- ٠ بحار الانوار علامه مجلسی مجلدات ٦ و ١٠ و ١٦ دارالکتب الاسلامیة .
- ٠ بحار الانوار علامه مجلسی مجلدات ١١ و ١٢ چاپ سوم ١٣٦٣ دارالکتب الاسلامیة .
- ٠ بحار الانوار علامه مجلسی ج ١٨ چاپ سوم ١٣٦٢ دارالکتب الاسلامیة تهران .
- ٠ بحار الانوار علامه مجلسی ج ٢٥ شعبان‌المعظم ١٣٨٨ ق دارالکتب الاسلامیه .
- ٠ بحار الانوار علامه مجلسی ج ٣١ سال ١٤١٩ ق .
- ٠ بحار الانوار علامه مجلسی ج ٣٤ چاپ اول ١٣٧٩ ش انتشارات دار ذوی القربی .
- ٠ بحار الانوار ج ٣٥ علامه مجلسی چاپ سوم بهار ١٣٧٤ ش دارالکتب الاسلامیه .
- ٠ بحار الانوار علامه مجلسی ج ٣٦ چاپ دوم ١٣٦٣ دارالکتب الاسلامیه .
- ٠ بحار الانوار علامه مجلسی ج ٤٣ چاپ دوم ١٣٦٢ ش چاپخانه اسلامیه .
- ٠ بحار الانوار علامه مجلسی مجلدات ٤٤ و ٤٨ چاپ دوم ١٣٦٩ کتاب فروشی اسلامیه .
- ٠ بحار الانوار علامه مجلسی ج ٥١ چاپ چهارم زمستان ١٣٧٣ انتشارات کتابچی .
- ٠ بحار الانوار علامه مجلسی مجلدات ٣٩ و ٥٣ چاپ سوم ١٣٧٢ انتشارات اسلامیه .
- ٠ بحار الانوار مجلدات ٦١ و ٦٤ و ٧٤ و ٧٦ و ٧٣ و ٧٩ علامه مجلسی چاپ سوم ١٣٧٤ کتابفروشی اسلامیه .
- ٠ بحار الانوار ج ٨١ علامه مجلسی چاپ سوم ١٣٧٥ ش انتشارات اسلامیه .
- ٠ بحار الانوار علامه مجلسی ج ٨٢ چاپ سوم ١٣٧٦ کتابفروشی اسلامیه .
- ٠ بحار الانوار علامه مجلسی ج ٨٤ چاپ دوم کتابفروشی اسلامیه .
- ٠ تحریر الوسیلة مرحوم امام ج ٢ چاپ دهم ١٤٢٥ ق مؤسسه النشر الاسلامی قم .
- ٠ تراش ریش از نظر اسلام تأثیف محمد رضا طبسی نجفی .
- ٠ تفسیر اثنی عشری ج ٤ حسین بن احمد حسینی شاه عبد العظیمی انتشارات میقات چاپ اول .
- ٠ تفسیر فرات بن ابراهیم الکوفی چاپ ١٤١٠ ق ناشر : مؤسسة الطبع و النشر فى وزارة الإرشاد الإسلامي .
- ٠ تفسیر قمی ، علی بن ابراهیم قمی چاپ اول ١٤١٢ ق مؤسسة الأعلمی للطبع و النشر بیروت .
- ٠ تفسیر مجمع البیان شیخ طبرسی ج ١ چاپ پنجم ١٣٧٦ انتشارات ناصر خسرو .
- ٠ تقریب المعارف ابوالصلاح الحلی تقدیم بن نجم چاپ ١٤٠٤ ق ناشر : الهادی ، قم .

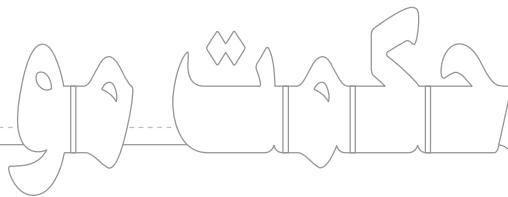
- ٠ تکمله منهج الصالحین خوئی ج ۲ چاپ اول ۱۴۲۷ ق انتشارات دارالمرتضی بیروت .
- ٠ توضیح المسائل آیت الله سید محمد رضا گلپایگانی ناشر : دارالقرآن الکریم ایران قم .
- ٠ توضیح المسائل آیت الله لطف الله صافی گلپایگانی
- ٠ توضیح المسائل جامع آیت الله سیستانی ج ۱ چاپ اول ۱۳۹۳ ناشر : دفتر آیت الله سیستانی مشهد .
- ٠ توضیح المسائل مراجع ج ۲ گردآورنده بنی هاشمی خمینی دفتر انتشارات اسلامی قم چاپ پنجم زمستان ۱۳۷۹ .
- ٠ جامع المسائل آیت الله فاضل لنکرانی ج ۱ انتشارات امیرالعلم قم چاپ ۱۱ سال ۱۳۸۳ ش .
- ٠ جامع الاحکام آیت الله صافی گلپایگانی ج ۲ چاپ چهارم تابستان ۱۳۸۵ مؤسسه انتشارات حضرت معصومه علیہ السلام .
- ٠ جامع المسائل آیت الله فاضل لنکرانی ج ۲ چاپ ۱۱ اردیبهشت ۱۳۸۳ انتشارات امیرالعلم .
- ٠ جامع أحادیث الشیعه ج ۱۶ آیت الله بروجردی چاپ اول ۱۳۸۶ ش انتشارات فرهنگ سبز .
- ٠ جعفریات ، محمد بن محمد بن اشعث ناشر : مکتبة النینوی الحدیثه .
- ٠ جنات الخلود انتشارات کتابفروشی أدبیه تهران ۱۳۷۸ .
- ٠ حق الیقین سید عبدالله شیر ج ۲ مؤسسه الاعلمی طهران چاپخانه عرفان ۱۳۵۵ ق .
- ٠ حلیة المتقین علامه محمد باقر مجلسی چاپ چهارم پاییز ۱۳۸۸ چاپ پاسدار اسلام انتشارات صفحه نگار .
- ٠ خصال صدق محمد بن علی ابن بابویه قمی چاپ دوم ۱۳۹۲ ش چاپ آسمان ناشر : پیام علمدار .
- ٠ دعائیم الإسلام ، نعمان بن محمد مغربی چاپ ۱۳۸۵ ق مؤسسه آل البيت علیهم السلام .
- ٠ راهنمای اصلاح یا درسی از بهداشت ، حسین عبدالله خوروش انتشارات مظہر کتابخانه آیت الله مرعشی .
- ٠ رجال الکشی مؤلف محمد کشی محقق محمد بن حسن طوسی چاپ اول ۱۴۰۹ ق مؤسسه نشر دانشگاه مشهد .
- ٠ رساله توضیح المسائل آیت الله سید محمود حسینی شاهروdi ۱۳۸۷ ق کتابفروشی اسلامیه .
- ٠ رساله توضیح المسائل آیت الله لطف الله صافی گلپایگانی چاپ ۱۳ سال ۱۴۱۸ ق قم .
- ٠ رساله توضیح المسائل سید محمد حسینی شاهروdi ناشر : آل مرتضی علیهم السلام چاپ ۱۱ - ۱۳۸۴ ش قم .
- ٠ رساله توضیح المسائل آیت الله سید حسین طباطبائی بروجردی .

- رساله توضیح المسائل آیت الله سید محمد رضا گلپایگانی .
- رساله توضیح المسائل آیت الله محمد علی اراکی ۱۳۷۲ ش ناشر : مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم .
- رساله توضیح المسائل آیت الله سید عبد الاعلی موسوی سبزواری مؤسسه مطبوعاتی اسماعیلیان .
- رساله توضیح المسائل آیت الله سید محمد هادی میلانی اردیبهشت ۱۳۵۴ مؤسسه چاپ و انتشارات و گرافیک دانشگاه فردوسی .
- رساله توضیح المسائل آیت الله سید شهاب الدین مرعشی نجفی .
- رساله توضیح المسائل آیت الله سید محسن طباطبائی حکیم .
- ریش دکور انسانی زهرا توکلیان حقیقی تاریخ تألیف ۱۳۸۳ [زیبایی مردان ، تحقیق و پژوهشی مبتنی بر احکام فقهی و استفتات اسناد مراجع تقلید در باب حلقاتی ریش تراشی) زهرا توکلیان حقیقی مشهد : قاف مشهدالرضا علیه السلام ۱۳۸۴] .
- سحاب رحمت شیخ عباس اسماعیلی یزدی چاپ دوم ۱۳۷۸ انتشارات مسجد مقدس جمکران .
- سفينة البحار ج ۲ حاج شیخ عباس قمی چاپ اول ۱۴۱۴ ق ناشر : دارالاسوة .
- سلطان العارفین بایزید بسطامی ، عبدالرفیع حقیقت چاپ اول شهریور ۱۳۶۱ ش انتشارات آفتاب .
- صراط النّجاه آیات عظام خوئی و تبریزی ج ۲ چاپ دوم ۱۴۲۶ ق ناشر : مدین .
- صراط النّجاه آیت الله تبریزی ج ۶ چاپ اول ۱۴۲۳ ق ناشر : دارالصدیقة الشهيدة علیہما السلام .
- صراط النّجاه آیت الله تبریزی ج ۹ چاپ اول ۱۳۸۴ ش ناشر : دارالصدیقة الشهيدة علیہما السلام .
- علل الشرایع ابی جعفر محمد بن علی بن بابویه القمی ج ۱ چاپ دوم ۱۴۲۸ ق مؤسسه الأعلمی للمطبوعات .
- علل الشرایع شیخ صدوق ج ۲ چاپ دوم ۱۳۸۵ ناشر انتشارات المکتبة الحیدریة .
- عيون أخبار الرضا علیه السلام محمد بن علی بن بابویه القمی چاپ هشتم ۱۳۹۳ ق عترت ناشر : پیام علمدار .
- غوالی اللئالی ابن ابی جمهور محمد بن زین الدین چاپ ۱۴۰۵ ق ناشر دارالسیدالشهداء للنشر .
- قصص الانبیاء علیهم السلام قطب الدین سعید بن هبة الله راوندی چاپ اول ۱۴۰۹ ق مرکز پژوهش‌های اسلامی .
- کافی ج ۶ ثقة الاسلام کلینی چاپ دوم ۱۳۶۲ دارالکتب الاسلامیه .

- ٠ کافی ج ٨ ثقة الاسلام کلینی چاپ هفتم ۱۳۸۷ ش چاپخانه حیدری دارالکتب الاسلامیه تهران .
- ٠ کامل بهائی عmad الدین طبری .
- ٠ کشف الغمة علامه اربیلی انتشارات الشریف الرضی چاپ اول ۱۳۷۹ .
- ٠ کلیات مفاتیح الجنان حاج شیخ عباس قمی چاپ ششم زمستان ۱۳۷۹ انتشارات ام ابیها علیکم السلام .
- ٠ کمال الدین و تمام النعمة محمد بن علی بن بابویه القمی چاپ ۱۳۹۵ ق ناشر : الاسلامیة ، تهران .
- ٠ مجعع المسائل آیت الله گلپایگانی ج ۲ چاپ چهارم اردیبهشت ۱۳۷۲ ش انتشارات دارالقرآن الکریم قم .
- ٠ محرم و نامحرم احمد مجتبه‌ی تهرانی چاپ دوم زمستان ۱۳۶۸ ناشر : مؤسسه در راه حق .
- ٠ مرآة الكمال ج ۲ علامه مامقانی چاپ اول ۱۴۲۴ ق ناشر : دلیل ما .
- ٠ مستدرک الوسائل ج ۱ و ۱۶ علامه میرزا حسین نوری چاپ اول ۱۴۰۷ ق ناشر : مؤسسه آل البيت علیهم السلام لاحیاء الثرات قم .
- ٠ معارف دین آیت الله صافی گلپایگانی ج ۱ ناشر : دفتر معظم له چاپ نهم ۱۳۸۵ ش قم .
- ٠ معارف دین آیت الله صافی گلپایگانی ج ۲ ناشر : دفتر معظم له چاپ اول پاییز ۱۳۸۵ ش قم .
- ٠ مکارم الأخلاق طبرسی حسن بن فضل چاپ ۱۴۱۲ ق ۱۳۷۰ ش ، ناشر : الشریف المرتضی .
- ٠ مکارم الاخلاق الشیخ حسن بن الفضل الطبرسی چاپ ششم ۱۳۹۲ ق انتشارات مؤسسه الاعلمی بیروت لبنان .
- ٠ مناقب آل أبي طالب ج ٤ ، ابن شهر آشوب مازندرانی محمد بن علی ، چاپ اول ۱۴۲۱ ق ۱۳۷۹ ش انتشارات ذوی القربی علیهم السلام .
- ٠ منتهی الامال عربی ج ۱ حاج شیخ عباس قمی چاپ سوم ۱۴۱۹ ق مؤسسه النشر الاسلامی قم .
- ٠ منتهی الامال فارسی ج ۲ حاج شیخ عباس قمی چاپ یازدهم ناشر : مؤسسه انتشارات هجرت .
- ٠ من لا يحضره الفقيه محمد بن علی بن بابویه القمی چاپ ۱۴۱۳ ق دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم .
- ٠ منهاج الدين فى معرفه رب العالمين يا شناسائي حق على قرنى گلپایگانی ۱۳۶۱ ش چاپ اول انتشارات کتابفروشی اسلامیه تهران .
- ٠ منهاج الصالحين آیت الله سیستانی ناشر : دفتر معظم له ج ۲ چاپ اول سال ۱۴۲۷ ق مشهد .
- ٠ منهاج الصالحين آیت الله خویی ج ۲ چاپ اول ق انتشارات دار المرتضی بیروت .

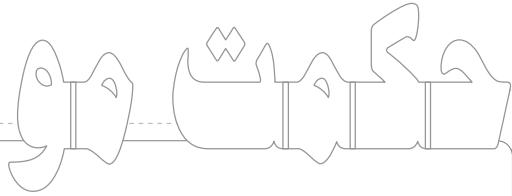
- منهاج الصالحين آیت الله وحید خراسانی ج ۳ چاپ پنجم ۱۳۸۵ ناشر : مدرسة الامام باقرالعلوم علیه السلام.
- نقدی بر مثنوی ، آیت الله میرزا علی اکبر مصلایی و آیت الله سید جواد مدرسی یزدی چاپ اول پاییز ۱۳۷۵ ناشر : انتشارات انصاریان قم .
- نهج البلاغه ترجمه محمد دشتی چاپ ۱ تابستان ۸۷ انتشارات سادات رضوی .
- وسائل الشیعه شیخ حر عاملی چاپ هفتم ۱۳۷۲ ناشر کتابفروشی اسلامیه .
- هزار و یک مسأله فقهی ج ۱ آیت الله نوری همدانی چاپ چهارم ۱۳۸۳ ناشر : مؤسسه مهدی موعود علیه السلام.
- هزارویک مسأله فقهی ج ۲ آیت الله نوری همدانی چاپ دوم ۱۳۸۳ ناشر : مؤسسه مهدی موعود علیه السلام.

لازم به ذکر است :

از تمامی عزیزانی که در گردآوری مجموعه پیام دین تاکنون همکاری نموده‌اند ، تشکر می‌نماییم ، به خصوص برادر گرامی جناب حجه الإسلام محمد قاضی زید عزه الشریف .
و همچنین از جناب حجه الإسلام سید جلال میزان زید عزه که در تأليف عنوان حکمت مو ، مساعدت فرمودند ، قدردانی می‌نماییم .

نشریه پیام دین

موضوع :	حکمت مو جلد ۳
مدیر مسئول :	علی صادقی موحد
صاحب امتیاز :	احمد سعید کریمی
طرح جلد:	علی اصغر حقانی
تاریخ تأليف :	۱۳۷۶
تاریخ بازبینی :	اردیبهشت ۱۴۰۰ ش

فهرست

۱۶	۰ اقتدا به ریش تراش	۱	۰ مقدمه
۱۷	۰ استمرار ریش تراشی	۲	۰ موی صورت نشانه مردی
۱۸	۰ شغل سلمانی	۲	۰ پل کرنیش
۱۹	۰ اجرت ریش تراشی	۳	۰ غیبت ریش تراش
۲۱	۰ حلال مخلوط به حرام	۳	۰ دعای ماه رجب
۲۲	۰ تردّد به منزل ریش تراش	۵	۰ ریش تراشی مانع قبولی اعمال
۲۲	۰ تراشیدن ریش کافر	۶	۰ لوازم ریش تراشی
۲۲	۰ اجاره دادن مغازه به آرایشگر ریش تراش	۸	۰ اضطرار بافی یا وسوسه شیطانی
۲۳	۰ کم شدن مشتری	۱۰	۰ احساس خارش
۲۴	۰ دیه ریش	۱۰	۰ گرد و خاک در ریش
۲۵	۰ معرفی کتاب	۱۱	۰ موهای صورت در اوائل بلوغ
۲۷	۰ رسوایی منحرف بسطامی	۱۴	۰ فسق ریش تراش
۲۸	۰ دستور عرفانی یا توصیه شیطانی	۱۶	۰ شاهد شدن ریش تراش